

1. térkép. Az 1055. évi tihanyi oklevélben említett mortis birtok elhelyezkedése Tolna megye térképén.

Víznevek névalkotó szerepéről — Vas megyei példák

1. A névtani szakirodalomban bevett tételnek számít, hogy a víznévi eredetű helynevek a magyar helynévadás legrégebbi rétegébe tartoznak, a helynévtípus keletkezését pedig metonimikus helynévalkotással magyarázzák, azaz a települések közvetlenül a víznévről vették elnevezésüket (KISS L. 1997: 181, HOFFMANN 2007: 119). Vas megyei történeti földrajzi kutatásaink megerősítettek abban, hogy ezek a helynevek valóban a helynévanyag legarchaikusabb csoportjába tartoznak, de maga a helynévadás számunkra kissé összetettebb folyamatnak tűnik. A korai Vas megyei uradalmak vizsgálatánál arra lettünk figyelmesek, hogy a víznév elsődlegesen magát a birtoktestet jelöli (amely adott esetben egy vízgyűjtőterületnek felel meg), és a birtok központi települése (amely nem is feltétlenül fekszik az adott vízfolyás mentén) csak másodlagosan, már a birtok révén veszi át a víznévi eredetű helynevet (KISS–ZÁGORHIDI CZIGÁNY 2006b). Egy kisebb és jobban tagolt birtoktest esetében pedig arra a következtetésre jutottunk, hogy a vízgyűjtő egymástól — birtokjogi szempontból — független részei is viselhették a vízfolyás nevét, és részben ennek következményeként a területen több település megnevezésére is használhatták az adott víznevet (KISS–ZÁGORHIDI CZIGÁNY 2006a). Megerősítették ezeket a feltevéseinket egy tágabb területen végzett megfigyeléseink is, amelyek a korai térszervezés alapegységeiként határozták meg az egyes vízgyűjtőket, melynek emlékét legtöbb esetben a forrásokban éppen a víznévi eredetű helynevek őrizték meg (KISS–ZÁGORHIDI CZIGÁNY 2010: 716–8). Ezek a megfigyelések egyrészt némi magyarázatot adnak arra, hogy a víznévi eredetű helynevek miért képviseltetik magukat olyan jelentős arányban a korai magyar helynévanyagban, másrészt pedig jobban árnyalják ezen helynévtípus kialakulásának folyamatát. Érdeemes tehát a jelenséget alaposabban is szemügyre venni.

2. A kérdés felvezetéseként először is bemutatjuk azokat az adatokat, amelyek magát a problémát felvetették, majd újabb adatok bevonásával szeretnénk a jelenséget az eddigieknél pontosabban leírni.

2.1. Az első két adat, amely a problémára irányította a figyelmünket, a Vas vármegye délnyugati határán fekvő *Lendva* (1208) és *Dobra* (1213) birtokok határjáró oklevele volt. A birtokok határainak azonosítása során tudatosodott bennünk, hogy vízgyűjtőterületekről van szó: Dobra esetében a Rába déli mel-

lékvize, a *Dobra* patak, Lendva esetében a Mura északi mellékvíze, a *Lendva* folyó vízgyűjtőjéről (ez utóbbi esetben csak a megyehatáron belül eső részéről). A folyóvizek nevének első említését ugyanezen oklevelek őrizték meg, és itt használják először ezeket az elnevezéseket magának a birtoknak a megnevezésére is: 1208: terram nomine *Lyndwa* ... ad aquam *Lyndwa* (UB. 1: 55–6), 1213: terram de *Dobra* ... rivulus qui dicitur *Dobra* (UB. 1: 64–5). Idővel mindkét birtok központjában vár épült fel, amelyek már a birtok nevét vették fel: 1271: castrum *Dobra* (UB. 2: 6), 1275: castrum nostrum *Lyndua* (UB. 2: 81), a vár körül létrejött település pedig egy újabb lépésben veszi át a víznevet: 1365: *Waraliafalw*, 1478: opidum *Lyndwa*, 1498: oppidum *Felsewlyndwa* (HTS. 1: 41).¹ Mindkét esetben fontos megjegyezni, hogy a várak a névadó folyóvizektől távolabb fekszenek, ezért egyértelmű, hogy elnevezésüket már nem közvetlenül ezekről vették. A névadás folyamata tehát az alábbiak szerint vázolható: víznév → birtoknév → vár- és/vagy településnév.

2.2. Jóval bonyolultabb képet mutat egy kisebb, de birtokjogi szempontból jobban tagolt terület, a Zala folyó legnagyobb mellékvíze, a *Sárvíz* patak (1236: aquam *Saar*, UB. 3: 257) vízgyűjtője, amely érdekes módon a történeti Vas vármegyéhez tartozott. A terület benépesülése és birtokjogi osztódása itt jóval korábban megindult, mint az egykori gyepű területére eső lendvai és dobrai uradalomban, így az oklevelekkel jól adatolható 13. századra már csak közvetve igazolható, hogy a természetföldrajzi egység egykor egyetlen birtok volt, s mint ilyen, egységes nevet viselt. A patak vízgyűjtője két határozottan elkülönülő részre oszlik: egy szélesen elterülő kelet–nyugati medencére és egy keskenyebb, észak–déli irányú patakvölgyre. A medencét egy mesterséges építmény, a 10. század második felében felépített határvédelmi erődítmény, a Vasvári sánc osztja tovább egy keleti és egy nyugati részre. A *Sár* helynév a 13. századtól gyakran előfordul a medence nyugati részén és az észak–déli patakvölgy vele érintkező felső szakaszán, teljes egészében hiányzik azonban a medence keleti részén. Ez arra utal, hogy ez utóbbi rész nagyon korán — a Vasvári sánc felépülésével — kiszakadt a korai birtokegységből, és önálló pályát futott be, s külön nevet is kapott. A jelenség ugyanakkor — a relatív kronológia módszereivel — datálja is a helyneveinket: a *Sár* patak- és birtoknévnek a sánc felépülése előtt, a 10. század első felében kellett keletkeznie (KISS–ZÁGORHIDI CZIGÁNY 2006a: 135–6).

¹ A vár neve németes alakban (*Limbach*) már 1270-ben feltűnik: sub castrum *Limbuch* (UB. 2: 8). Lendva esetét egyedivé teszi, hogy a megyehatár túloldalán, Zala megyében is kialakult egy uradalom a folyó alsó szakaszán, központjában ugyancsak egy *Lendva* nevű várral; de itt is ugyanez a folyamat figyelhető meg, előbb tűnik fel a *Lendva* nevű birtok (1236: terram quandam *Lynduam* nomine), majd csak később a birtokközpont vára (1278: castra diruta *Lindua* et Nempthy, HTS 1: 55–9).

A helynévalakulás víznév → birtoknév → településnév folyamata területünkön is jól kimutatható, itt azonban — éppen a birtokjogi tagoltság miatt — nem alakult ki egy központi település, így a birtoknevet több településnév is továbbvitte. A medence nyugati részén leginkább a mai Hegyhátszentpéter és Petőmihályfa környékét említik *Sár* néven (1230: de villa *Saar*, UB. 1: 125, 1233: terra eorum nomine *Sar*, H. 7: 21–2, 1236: predium eorum, quod vocatur *Sar*, UB. 3: 257–8), az észak–déli patakvölgyben pedig a mai Gősfá, Lakhegy és Vasboldogasszony környékét nevezik így (1274: super terra *Saar* vocata, UB. 3: 281). A birtokrendszer megszilárdulásával a 13. század végétől az egyes települések és birtokrészek önálló nevet kaptak, de másodlagos névként lényegében az egész középkor folyamán megőrizték a *Sár* nevet is: 1346: Poss. *Saar* seu *Pizd*, 1353: Poss. *Myhalfolua* al. nom. *Saar*, 1365: Poss. *Sar* al. nom. *Marcelfolua*, 1381: poss. *Saar* al. nom. *Laak*, 1381: Poss. *Saar* al. nom. *Zentpeturfolua*, 1383: Poss. *Saar* al. nom. *Hegfalu*, 1387: *Bedefolua* al. nom. *Saar*, 1405: Poss. *Arukuz Janusfolua* al. nom. *Saar*, 1405: Poss. *Franciscusfelde* al. nom. *Saar* seu *Arukuz*, 1437: Poss. *Pyzdalaka* al. nom. *Saar*, iuxta fluvium *Saar* (az adatokhoz lásd Cs. 2: 791).

A név széleskörű használatával alapvető, megkülönböztető funkcióját veszítette el, így fokozatosan háttérbe szorult, és az újkorra lényegében teljesen eltűnt: ma a vízgyűjtő területén egyetlen települést sem jelölnek vele (maga a víznév is *Sárvíz* formában él tovább, az eredeti névalakot egyetlen összetett helynév tartotta fenn: *Sárfimizdó*). Ez a jelenség egyúttal arra is felhívja a figyelmet, hogy kevésbé jó forrásadottsággal rendelkező területeken a helynévalakulás folyamata nem adatolható ilyen pontosan, legfeljebb annak egy-egy szakasza fogható meg.

3. Az alábbiakban egy tágabb területen, Vas vármegyének a Rába–Lapincs vonaltól délre eső részén — ahol történeti földrajzi kutatásainkat is végezzük — próbáljuk meg körülhatárolni azokat a kisebb-nagyobb vízgyűjtőket, amelyek egykor önálló birtokegységek lehettek, s víznévi elnevezésük legalább nyomokban kimutatható. Az egyes területeket a térképmelléklet számozását követve mutatjuk be.

3.1. A Mura északi vízgyűjtője. A Mura és a Lendva közötti terület *Belmura* néven tűnik fel a forrásokban (1234: terram ... in *interiori Mura*, UB. 1: 161, 1265: portionem in *Belmura*, UB. 1: 319). Az elnevezés arra utalhat, hogy a Mura völgyének az országhatáron belül eső részét jelöli (a terület nyugati határa, a Mura egyik mellékvize, az országhatárt is képező Kučenica patak). Elképzelhető, hogy korábban — az ország- és megyehatár rögzülése előtt — itt is létezett egy tágabb értelemben vett *Mura* birtok- és helynév, erre azonban mindössze néhány bizonytalan adat utal (1217: cum prediis Camar, Wirmile et *Mura*, 1233: terram suam *Murwa*, HTS. 1: 18).

A korai adatok egyértelműen azt jelzik, hogy a név egy nagyobb területet, elsősorban a Nádasd nemzetség itteni birtokait jelölte (BENCZIK 2006: 39). Eredetileg a terület központja, a későbbi *Muraszombat* mezőváros is a *Belmura* nevet viselte (1255: Datum in *Bel Mura*, ZO. 1: 28), és a nevet átvette az uradalmi közigazgatás is: *Belmura* kerületnek nevezték a felsőlendvai uradalom *Muraszombat* körüli részeit (1365: in districtu *Beelmura* civitas *Murazumbota*, Cs. 2: 726), sőt egyházigazgatási használata is adatolt (1331: Archidiaconus de *Belmura*, uo.).

3.2. A Lendva vízgyűjtője. A területre vonatkozó adatokat a fentiekben már bemutattuk, itt csupán arra szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy indokolt esetben a közigazgatási határok felülírják a természetföldrajzi határokat, így oszlott meg Vas és Zala vármegye között a Lendva vízgyűjtője felső (Vas megye) és alsó (Zala megye) részre, *Felsőlendva* (1363: castellanus de *Fellyndua*, HTS. 1: 40) és *Alsólendva* (1381: de *Alsolyndwa*, HTS. 1: 56) központtal.

3.3. A Velemér és a Kebele vízgyűjtője. Mindkét patak átlépi a megyehatárt, a víznevek a megyehatár mindkét oldalán előfordulnak. Első említése mindkettőnek a felsőlendvai uradalom adománylevelében fordul elő (1208: aquam *Kobula* ... ad aquam *Welmer*, UB. 1: 56), de csak mint határpont, egyik völgy sem tartozott az eredeti birtoktesthez. A *Velemér* patak völgye idővel mégis az uradalomhoz került, a patakról nevezték el az uradalom egyik kerületét, majd annak templomos központját, a *Szenttrinitás*-nak is nevezett mai *Velemér* falut (1360: Poss. *Welemer* al. nom. *Scentrynitas*, 1366: *Scenthtrinitas* in districtu seu valle *Welemer*, Cs. 2: 808).

A Kebele völgyének nagyobb része már a megyehatár túloldalára esik, itt említik a zalai vár *Kebele* nevű földjét (1271: terra castris *Zaladiensis Kebele* vocata, ZO. 1: 57), és az itt kialakult települést is *Kebelemelléke* vagy *Kebele* (ma: Kobilje, Szlovénia) néven említik (1329: Possessiones de iuxta *Kebelie*, 1338: Poss. *Kebele*, Cs. 3: 68).

3.4. A Kerka vízgyűjtője, benne a Kerca völgye. A Kerca ugyancsak átszeli a megyehatárt, a folyóvízre és a nevéből eredő helynevekre az első adatok Zala megyéből származnak (1257: speculatoribus *Zaladiensibus* de *Karka*, ÁÚO. 7: 465). A Vas megyei Kerka menti örök települései is a *Kerka* ~ *Karika* nevet viselik, első előfordulásuk azonban viszonylag késői, a területen ekkor már több település jött létre (1393: *Karika superior*, *Karika media*, *Karika inferior*, Zs. 1: 2833), amelyek idővel önálló nevet kaptak, így a *Kerka* név településnévként nem élt tovább (KISS–ZÁGORHIDI CZIGÁNY 2008: 218).

A *Kerca* ~ *Kercsica* név már a felsőlendvai adománylevelben előfordul (1208: ville speculatorum *Kurcite*, UB. 1: 56), ekkor és a későbbiekben is kétségtelenül már a települést, a mai Kercaszomor részét képező Kercát jelenti. A név azonban előfordul több szomszédos település vagylagos neveként is (1360: *Kerchica*

aliter *Domonkosolcz*, 1439: *Kerezthur* ... alio nomine *Kerchicafew*, idézi BENCZIK 2010: 665), így bátran feltételezhetjük, hogy egykor a *Kerca* ~ *Kercsica* név is nagyobb területet jelölt.

3.5. A Zala vízgyűjtője, benne a Magyarós(di) és Szőce(i) patak) völgye. A *Zala* víznév a korai Vas megyei forrásokban az örök kapcsán kerül elő, 1213-ban említik a zalai öröket (1213: *speculatores de Zala*, UB. I: 64), amin nem Zala megyei öröket kell érteni, hanem Vas megyében, a Zala mentén élő öröket (mint korábban a Kerkánál láttuk: a Kerka menti zalai örök). A név jellegénél fogva — hisz egy jelentős hosszúságú folyót jelöl — nem válhatott településnévvé, de kétségtelen, hogy katonai-igazgatási egység (*Zalaőr*) neve volt (1391: *zalaewr*, BENCZIK 2010: 668), itt a víznév csak összetett helynévben mutatható ki: *Szalafejő* (1393: *possessi Zalafew*, Zs. 1: 2833).

Hasonló a helyzet a *Magyarós(di)* patakkal, amely szintén az örök kapcsán tűnik fel először a forrásokban (1270: *speculatorum de Monorosd*, UB. 1: 380), de adatolt a középkorból magának a pataknak a neve is (1402: *Monyarospataka*, BENCZIK 2010: 666). A történeti adatokból nyilvánvaló, hogy a monyorósi örök a Monyorós patak teljes vonalát ellenőrizték, tehát a név az egész vízgyűjtőt lefedte (BENCZIK 2010: 666). A víznév itt település- és birtoknévvé is vált (1272: *Praed. Munorosd*, 1293: *Terra Munurousd*, 1295: *Poss. Monorous*, Cs. 2: 777), és ma is élő helynév (*Őrimagyarósd*, Vas megye). Itt figyelmet érdemel, hogy mind a településnévnél, mind az örök igazgatási egységének nevével (amelyek a 13. században már jól elkülönülnek egymástól) *-d* képzőt találunk, amire az eddigiekben nem volt példa.

Némileg bonyolultabb a helyzet a *Szőce* víznévvel, amely ma már csak Szőce falu nevében él, a település folyóvizét pedig *Szőcei-patak*-nak hívják.² A település ugyan nem tartozik a szorosabban vett Őrséghez, de éppen a történeti adatok igazolják, hogy a korai időben része volt a határvédelmi rendszernek. Az 1051. évi német betörés kapcsán említik a krónikák, hogy III. Henrik császár a Zala és a Szőce forrásvidékén nyomult be az országba (*iuxta fontes rivorum Zala et Zelice*, SRH. 1: 347). Ez az egyik legkorábbi adat világít rá, hogy a Szőce patak része lehetett a korai határvédelmi rendszernek, és erről a patakról nevezhették el a patak völgyet mint igazgatási és birtokjogi egységet, amelyből idővel településnév is alakult. Esetünkben azonban csak ez az utolsó állomás adatolható (1286: *Zelche*, RegArp. 2/2–3: 369).

3.6. A Rába déli vízgyűjtője, benne a Dobra, a Nádas(di) patak) és a Lugos völgye. A Rába — a Zalához hasonlóan — kiterjedésénél fogva nem alkalmas

² A FNESz. (2: 594) véleményével szemben éppen fenti vizsgálataink alapján bátran állíthatjuk, hogy a *Szőce* név víznévi eredetű, és a *(S)zala* — természetesen még szláv nyelvű — kicsinyítő képzős alakja. A *Szala* – *Szelice* (*Zala* – *Szőce*) névpár, hasonlóan a *Kerka* – *Kercsica* (*Kerka* – *Kerca*) névpárhoz, a fő vízfolyást és mellékvizét jelöli.

arra, hogy egyedi helynévvé váljon,³ kisebb mellékvizei közül azonban ez többről is igazolható. A *Dobra* patakról a bevezetőben már szóltunk. A *Nádasd* helynév esete leginkább a *Monyorósd* helynévre emlékeztet, itt azonban magát a *Nádasd* alakban rekonstruálható víznevet nem tudjuk adatolni, a településnév víznevi eredete azonban kétségtelen. A helynév *villa*, *predium* és *terra* kifejezésekkel egyaránt előfordul, így kétségtelenül jelölte a település mellett a tágabb birtokot is (1233: *villa Nadast*, UB. 1: 153, 1246: *terram suam in Nadasd*, UB. 1: 216, 1258: *in prediis Nadasd*, UB. 1: 264). A ma is kiterjedt határral rendelkező falu elnevezése eredetileg egy nagyobb vízgyűjtőt fedhetett le, amely egy jelentős nemzetség birtokközpontja és névadója is lett (1283: *de genere Nadasd*, UB. 2: 176). Itt érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy a *Nádasd* nemzetség nagyobb birtokai — a már említett *Sár* és *Belmura* — szintén víznevi eredetű nevet viselnek.

A *Lug* vagy *Lugos* víznevből keletkezett helynév (ma *Lugos* major, *Ivác* határában) szintén kapcsolatba hozható az örökkel. A monyorósdai örök által őrzött határszakasként kiváltságlevelük a zalai határtól a *Lug* nevű helyig terjedő területet határozza meg (1270: *usque locum qui Lug dicitur*, UB. 1: 382). Indokolt feltételezni, hogy a határszakasz folytatását is őrizték, a *Lugos* völgyében tehát egy külön igazgatási egységet, a *Lugos*-örököt feltételezzük. Ez a terület azonban már III. Béla király idején kikerült a határvédelem rendszeréből, és a király eladományozta: az adományra egy Anjou-kori oklevél utal, *Lugost* — feltehetően még a völgy egészét — birtokként meghatározva (1353: *possessiones ... Lugos*, RegArp. I, 167 P., A. 6: 61). Maga a *Lugos* víznev nem adatolható, de a *Lugos völgye* névre a középkorból is van adat (1422: *vallis Lugasuelge et poss. Lugaswasarhel*, Cs. 2: 772), amint a *Lugos* név különböző változataira is (1465: *poss. Wasarhel, Kezeplugas et Felsewlugas*, uo.). A *Rába* déli oldalán északkeleti irányban nincs már olyan jelentősebb vízfolyás, amely a térszervezésben és helynévalakulásban szerepet kaphatott volna.

3.7. A Rába–Lapincs köze. Az eddigiektől eltérő jellegű természetföldrajzi egység inkább történeti okokból kapcsolódik témánkhoz. A két folyó között, melynek nyugati határa maga az országhatár, az egykori gyepűterület felszámolásának során némileg *Dobrá*t és *Lendvát* megelőzve 1183 körül adományozta el III. Béla király a ciszterci rendnek, akik itt hozták létre szentgotthárdi kolostorukat (KALÁSZ 1932). Bár az eredeti adománylevél nem maradt fenn, a későbbi adatok alapján biztosan állítható, hogy a ciszterciek uradalma az egész területet lefedte (sőt a későbbiekben tovább is terjeszkedett), így feltehető, hogy egységes birtoktestként került a rend kezére. Ennek a természetföldrajzi és birtokjogi

³ Eredetileg a nagyobb folyóvizek neveiből is keletkezettek helynevek — talán ennek emlékét őrzi Győr és Esztergom víznevi eredetű régi német neve (*Raab, Gran*) —, de ezek idővel lecserélődtek.

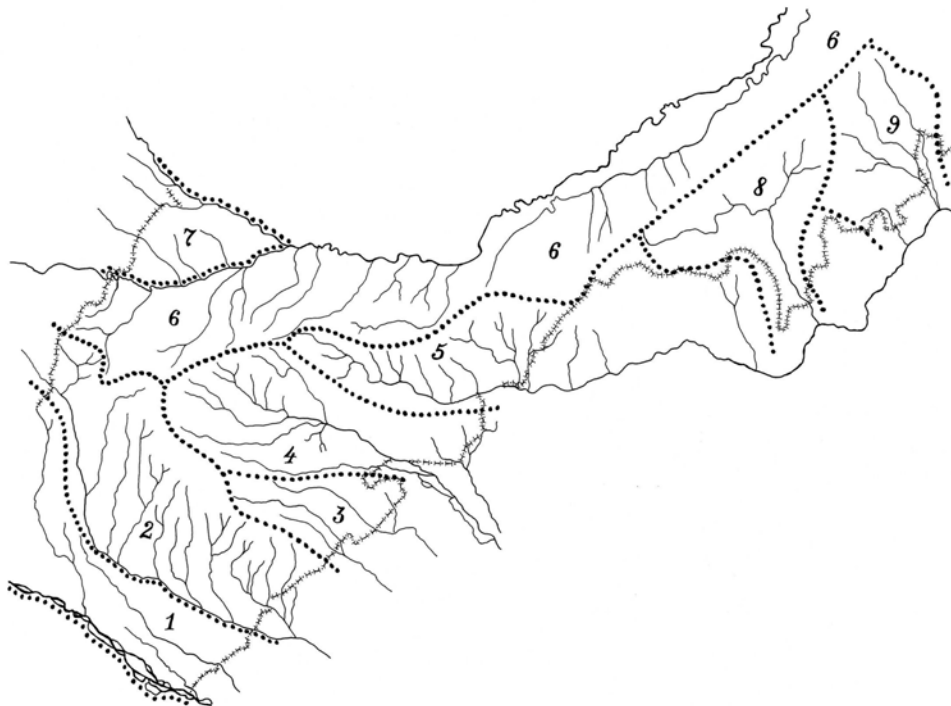
egységnek a neve azonban nem maradt fenn, de feltételezhetjük itt is a víznévi eredetű helynévadást: leginkább egy *Lapincs-köz* típusú helynév képzelhető el.

3.8. A Sárvíz vízgyűjtője, benne *Győr föld*. A területet a fentiekben már bemutatottuk, a vízgyűjtőből kiszakadt *Győr föld*-et pedig részletesen is tárgyaltuk (KISS–ZÁGORHIDI CZIGÁNY 2006b).

3.9. Bér föld. A vizsgált terület legkeletibb vízgyűjtőjéről, a mai Nagytilaji-, a Kánya-, a Széplaki-, a Csörgető- és a Berek-patak medencéjének területéről egyelőre nem sikerült olyan víznevet megragadni, amely a terület egységes elnevezésére alkalmas lehetett volna. Az egyetlen korai nagy területen használt helynév, amely az elnevezésnél szóba jöhet, a *Bér* helynév (1266: terre *Bir*, MOL DL 42.500=91.981). A név *Kisbér* nevében élt tovább (ma Bérbaltavár része, Vas megye), de elterjedésére jellemző, hogy egykor a megyehatárt is átlépte, s területünkkel szomszédosan, a Zala túloldalán is használatban volt (lásd Zala-bér, Zala megye). Ez a név azonban egyértelműen nem víznévi eredetű, így egyelőre ennek a vízgyűjtőnek az elnevezése számít kivételnek a vizsgált területen.

4. Vizsgálataink tehát a legtöbb esetben igazolták, hogy egy adott vízgyűjtő-területen többnyire megfogható a középkori forrásokban egy olyan víznév vagy víznévi eredetű helynév (esetleg valamilyen igazgatási egység neve), amellyel alátámasztható a térszervezés és a helynévadás általunk feltételezett párhuzamos folyamata. Jó forrásadottságok esetén e folyamat teljes egésze adatolható (pl. *Lendva* folyó, birtok, vár, település), sok esetben valamelyik köztes állapot (pl. *Zalaőrök*), de legtöbb esetben csupán a végeredmény, a víznévi eredetű településnév ismert (pl. *Szőce*).

A viszonylag nagy területről nyert adatok lehetővé teszik, hogy megfigyeléseinket általános érvennyel fogalmazzuk meg. 1. A víznévi eredetű helynevek szoros összefüggésben állnak a korai magyar térszervezéssel: ahol a természetföldrajzi adottságok lehetővé tették, egy szűkebb patak völgy vagy egy tágabb vízgyűjtőterület egységes birtokjogi-igazgatási egységgé vált, s mint ilyen, meghatározó folyóvizéről kapta nevét. 2. Ezek a víznévi eredetű helynevek — a személynévi-, törzsnévi és népnévi eredetű helyneveinkkel együtt — a magyar helynévanyag legrégebbi rétegébe tartoznak, és hasonló módon is alakultak: a víznév formáns nélkül vált birtok- és településnévvé. 3. A helynévvé válás folyamata több lépésben történt: víznév → birtoknév → (birtokközpont/vár neve →) településnév. 4. A történeti kutatás szempontjából az ide vonatkozó helynévi adatok jelentős kronológiai értékkel bírnak, és fontos birtok- és igazgatástörténeti információkat őriznek.

1. térkép. Vas vármegye déli részének főbb vízrajzi egységei.

Források, adattárak

- A. = *Anjoukori okmánytár I–VI*. Szerk. NAGY IMRE. Bp., 1878–1891. VII. Szerk. TASNÁDI NAGY GYULA. Bp., 1920.
- ÁÚO. = *Árpádkori új okmánytár I–XII*. Közzé teszi WENZEL GUSZTÁV. Pest (később Bp.), 1860–1874.
- Cs. = CSÁNKI DEZSŐ, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I–III.*, V. Bp., 1890–1913.
- H. = *Hazai okmánytár I–VII*. Kiad. IPOLYI ARNOLD–NAGY IVÁN–VÉGHÉLYI DEZSŐ. Győr–Bp., 1865–1891.
- HTS. = IVAN ZELKO, *Prekmurje do leta 1500*. Historična Topografija Slovenije I. Murska Sobota, 1982.
- MOL DL = Magyar Országos Levéltár, *Középkori Gyűjtemény (Diplomatikai Levéltár)*.
- RegArp. = *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*. I–II/1. Szerk. SZENTPÉTERY IMRE. Bp., 1923–1943. II/2–3. Szerk. SZENTPÉTERY IMRE–BORSA IVÁN. Bp., 1961.
- SRH. = *Scriptores rerum Hungaricarum I–II*. Szerk. EMERICUS SZENTPÉTERY. Bp., 1937–1938.